

відстаючі регіони, що характеризуються слабо розвинутою промисловістю і виразною орієнтацією на сільське господарство. Зазвичай, це периферійні регіони, з поганою інфраструктурою, слабким розвитком сфери послуг і недостатньою кваліфікацією працівників. Синтетичним показником проблемного характеру таких регіонів є низький рівень ВВП на одного мешканця. Другий тип – це регіони із занепадаючою промисловістю. Раніше вони відігравали важливу роль, проте потрапили у тяжке становище, коли змінилися структура попиту і виробництва та умови конкуренції. Цей тип регіонів характеризується, як правило, невідповідною інфраструктурою, тенденціями до зменшення попиту на вузькоспеціалізовану робочу силу і значними проблемами, що мають місце на території старих промислових об'єктів та житлових масивів. Головним показником проблемного характеру регіону із занепадаючою промисловістю є високий рівень безробіття. Друга основна ціль регіональної політики Спільноти полягає у запобіганні появі нових регіональних диспропорцій як результату структурних змін, що відбуваються у світовій та європейській економіках. Частина з них випливає з самого процесу євроінтеграції, а інші – викликані технічним поступом, змінами суспільної свідомості, суспільних цінностей. Таким чином, головна мета спільної регіональної політики – це зменшення соціально-економічних диспропорцій між найбагатшими та найбіднішими регіонами.

## **УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ**

***ВЕРЕТЕЛЬНИК Н.І., СТАРШИЙ ВИКЛАДАЧ,  
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА***

Протягом тривалого часу більшість сільськогосподарських підприємств України перебувають на межі фінансової кризи. Це пов'язане з тим, що покупці, укладаючи угоди про закупівлю продукції, не повідомляють про свої нестабільні фінансові можливості, а постачальники, які одержують попередню оплату за ТМЦ або виконані роботи чи надані послуги, не виконують своєчасно свої зобов'язання. Поряд з цим банківські установи затримують розрахунки за наявних коштів клієнтів, не виконують строки здійснення платіжних операцій, не забезпечують дисципліни розрахунків. У зв'язку з цим українські підприємства практично не

мають можливості нормально функціонувати, тому що накопичуються значні розміри дебіторської заборгованості. Це у свою чергу негативно впливає на фінансову платоспроможність та відтягує кошти з обороту підприємства. Така ситуація може покращитися тільки у випадку своєчасного управління дебіторською заборгованістю.

Питаннями дослідження проблеми займається низка фахівців і вчених з фінансів і бухгалтерського обліку. Так, А.Є. Алексеева, О.С.Бондаренко, Ф.Ф.Бутинець, М.Г. Чумаченко, А.М. Черній, Є.В. Дубровська, В.П. Савчук та ін., розглядають питання кредитної політики, яка є запорукою запобігання виникненню неконтрольованої дебіторської заборгованості.

Обґрунтувати конкретні пропозиції щодо створення економічних умов для стабілізації та подолання кризи неплатежів через управління дебіторською заборгованістю.

Дебіторська заборгованість – це елемент оборотного капіталу, сума боргів, що належать підприємству від юридичних чи фізичних осіб. Вона займає значну питому вагу у структурі оборотних активів підприємства. Збільшення дебіторської заборгованості означає вилучення засобів з обороту та призводить до додаткових витрат підприємства, виникають збитки від безнадійної дебіторської заборгованості. Але зростання дебіторської заборгованості не завжди оцінюють негативно. Виділяють нормальну та прострочену дебіторську заборгованість. Фінансові ускладнення на підприємстві створює наявність саме простроченої заборгованості, тому що підприємство буде відчувати нестачу фінансових ресурсів для виплати заробітної плати, придбання запасів, а також уповільниться обертання оборотного капіталу.

Виникнення дебіторської заборгованості - це об'єктивний процес, який зумовлений існуванням ризиків при проведенні взаєморозрахунків між контрагентами за результатами господарської операції. Проте на її розмір та структуру впливає ряд факторів, які можна поділити на три основні групи:

1) загальноекономічні (зовнішні) фактори (стан економіки в країні, ефективність грошово-кредитної політики НБУ, рівень інфляції, стан розрахунків тощо);

2) галузеві фактори (стан галузі, де працює фірма; динаміка виробництва цього виду продукції та попит на неї);

3) внутрішні фактори (організаційно-правова структура та форма власності підприємства, фінансовий менеджмент підприємства тощо).

Головна мета управління дебіторською заборгованістю в умовах

фінансово-економічної кризи полягає в мінімізації її обсягу та строків інкасації боргу. Абсолютно очевидно, що несплачена сума (наприклад, 10 тис. дол. США) за відвантажену у 2009 р. продукцію не буде дорівнювати цій самій сумі в наступні роки, оскільки активи не мають постійної вартості та зазнають впливу інфляційних процесів, які в умовах кризи збільшуються. Крім того, якщо існує дебіторська заборгованість в іноземній валюті, через нестабільність курсу валюти ризик її несплати значно збільшується.

Таким чином, на сьогодні як пріоритетні напрями управління дебіторською заборгованістю підприємства (особливо в іноземній валюті) можна визначити такі:

1. Організація повного та достовірного обліку дебіторської заборгованості підприємства й перенесення облікових даних до його звітності.

2. Аналіз структури та динаміки дебіторської заборгованості підприємства в попередніх періодах.

3. Визначення кола потенційних дебіторів та суворе планування дебіторської заборгованості підприємства на майбутні періоди.

4. Оптимізація структури дебіторської заборгованості підприємства.

5. Постійний моніторинг дебіторської заборгованості.

6. Визначення можливості застосування кредитної політики щодо окремих покупців продукції та формування її принципів і умов.

7. Прискорення процесу погашення дебіторської заборгованості за допомогою сучасних форм її рефінансування.

8. Здійснення ефективного контролю за формуванням та погашенням дебіторської заборгованості підприємства.

9. Розрахунок розміру резерву сумнівних боргів.

Основною метою аналізу будь-якого аспекту фінансово-господарської діяльності підприємства є виявлення негативних для його фінансового стану тенденцій. Пошук резервів підвищення ефективності діяльності, обґрунтування прийняття управлінських рішень, моніторинг різних аспектів діяльності підприємства, доцільність нововведень. Результати аналізу фінансового аналізу є тим підґрунтям, на основі якого формується фінансова політика підприємства, розробляється сукупність заходів, відбираються відповідні фінансові механізми, необхідні для реалізації поставленої перед фінансовим менеджментом мети.

Аналогічно результати оцінки стану розрахунків підприємства дають можливість виявити недоліки в їх організації та здійсненні, намітити бажаний їх стан, визначити необхідні для цього шляхи удосконалення та заходи, які необхідно застосувати з даною метою,

відібрати з них найбільш прийнятні та доцільні для кожного окремого підприємства і на цій основі розробити комплексну політику управління розрахунками підприємства, яка визначає перспективи покращення їх стану.

Можна виділити такі основні завдання управління розрахунками з метою покращення їх стану:

— зниження частки простроченої дебіторської заборгованості; збільшення коефіцієнта оборотності коштів у дебіторській заборгованості (відповідно зменшується середній період інкасації дебіторської заборгованості) та невелике зменшення коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості або збереження його значення на попередньому рівні; визначення конкретного моменту сповільнення оборотності дебіторської заборгованості шляхом постійного моніторингу змін у політиці оплати рахунків покупцями та замовниками; робота з контрагентами з метою вчасної оплати ними їхніх зобов'язань;

— використання прогресивних форм розрахунків; регулювання обсягу кредиторської заборгованості з метою запобігання погіршення фінансової стійкості та ліквідності підприємства;

— запобігання виникненню кредиторської заборгованості з розрахунків по податках та інших обов'язкових платежах; оптимізація рівнів різних видів кредиторської заборгованості та частки її загального обсягу в структурі капіталу підприємства. Конкретні напрямки, в яких необхідно вдосконалювати стан розрахунків даного підприємства, визначаються, виходячи з розрахованих аналітичних коефіцієнтів та таблиць, що відображають стан дебіторської та кредиторської заборгованостей. Оскільки дебіторська заборгованість є частиною активів підприємства, а кредиторська заборгованість - пасивів підприємства і являє собою короткостроковий позичений капітал, то управління розрахунками і заходи покращення їх стану, що включають відповідно управління дебіторською та кредиторською заборгованостями на підприємстві, є складовою менеджменту оборотних активів та менеджменту оптимізації структури капіталу підприємства.

Наслідки фінансової кризи, що відчують тим чи іншим чином практично всі суб'єкти господарювання в Україні, вимагають пошуку принципово нових підходів до управління дебіторською заборгованістю підприємств. Комплексне вирішення проблеми оптимізації її структури, а також прискорення терміну її погашення можливе за допомогою диверсифікації покупців продукції, суворого планування заборгованості, постійного її моніторингу та застосування сучасних форм її рефінансування.